

ARCKÉPEK

Kary József

- 1977 népművelés - magyar szakon szerez diplomát a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán
- 1977-78 Tatabánya, Mező Imre Ifjúsági Ház, szakelődő
- 1980-98 Eger, Heves Megyei Művelődési központ, szakelődő, csoportvezető, igazgatóhelyettes
- 1998 Eger, Megyei Művelődési Központ igazgató
- 1996 művelődési és felnőttoktatási menedzser szakon végez a debreceni KLTE-n

- Mikor határozta el, hogy a kultúráközvetítés lesz a hivatásod?

- Tatabányán, szülőhelyemen, szüleim biztatására az újnak és népszerűnek számító szakközépiskolába iratkoztam, mechanikai műszerészként végeztem. Elfogadtam édesanyám tanácsát: először legyen kenyérkereső szakmád és érettségid. A többi majd meglátjuk. Ez azt jelentette, ha tudunk anyagilag segíteni, ha képes vagy rá, ha szeretnéd, akkor tovább tanulsz. Azt is mondhatnám, messziről indultam, és pályámat pályamódosítással kezdtem. Az, hogy az elhatározás megszületett, sokban köszönhető magyartanáromnak. Biztatott és folyamatosan terhelte, tárgyította látókörömet. Irodalmi színpadoztunk, verset mondhattam. A szereplés felelősségét, a siker örömét még az általános iskolában megismerhettem. Az akkor még bányászvárosként virágzó megyeszékhelyen a Népházban működő irodalmi színpadban is játszottam, de énekeltem kórusban is. Harmadiktól külön is készültem a felvételire, mert az irodalom és nyelvtan nem állt a tárgyak rangsorában az első helyen egy szakközépiskolában. Szombathelyre jelentkeztem, mert jó volt a híre, s ismertem olyan kollégákat, akik ott végeztek. Előfelvételiként elsőre sikerült bejutnom. Most is szívesen gondolok vissza arra a négy esztendőre. A nem túl nagy, de törekvő főiskolán a hallgatók név szerint ismerték egymást, a népművelés tanszék pedagógusainak többsége tanórán kívül is velünk volt. Meleg szívvel emlékszem tanáira, akiktől a szakismereten túl emberséget, szemléletet, hivatáskeresetet is tanulhattam. Név szerint is hadd említsem őket, a teljesség igénye nélkül, ahogy eszembe jutnak: dr. Kiss Gyula, Benke Éva, Nagy Árpádné, Nagy Árpád, Pesti József, Szabó Árpád, Bödei Imre, Csíder Sándor. A népművelés mindennapi gyakorlatát is megismerhettük: jártunk rendszeresen a Szombathely közeli Torony község művelődési házába Török Gábor művelődési ház igazgatóhoz, ma a Bessenyei TKF Közművelődési Tanszékén tanít. Az első nem laboratóriumi körülmények között tartott ismeretterjesztő előadás és vetélkedő forgatókönyvét ma is fejből tudom. De jártunk gyakorlatra a Zsámboki Árpád vezette intézményben is. Élmény volt a Szovjetunióbeli, a debreceni népművelés szakosokkal közös szakmai tanulmányút. Moszkva, Leningrádi Művészeti Főiskola, Novgorod, Pszkov, a Park Odúha intézménye, a Tretyakov képtár, a VDNH sokunknak a közös élményeken túl máig tartó barátságokat is adott. Talán anakronizmusnak tűnik ma ilyen élményeket emlegetni. Ezekre a tapasztalatcserékre azonban a kulturális értékek tisztelete volt elősorban jellemző.

- Diplomával a zsebedben, hol kezdted a gyakorlati munkát?

- Tatabányán, a megye ösztöndíjasaként, előadói beosztásban a Mező Imre Ifjúsági Házban. Ma úgy mondanánk, egy

kétszemélyes kisintézményben. A működés feltételei elég rosszszak voltak. Újvárosban, egy volt tábori barakkból köznevelődési intézménnyé lett, földszintes, egytermes épületben tettük a dolgunkat és lelkesedtünk. Az ifjúsági klubmozgalom ekkor még virágkorát élte. Munkás és diák klubok vezetőit képeztük, diszkót csináltunk, játékos vetélkedőket. Szerettem itt dolgozni, de fiatal és türelmetlen voltam. A Közművelődés Háza tervei már megvoltak, ígérték is, hogy átkerülhetek. Nem győztem kivárni az építkezés befejezését. Megpályáztam a Veszprémi Vegyipari Egyetem köznevelődési titkári állását. Egyszerre voltam szakember, kollégiumi nevelőtanár és könyvtáros. Mindenben szabad kezet kaptam.

-Mennyire lehetett számítani a leendő műszaki értelmiségiekre, a diákokra?

- Tévedés lenne azt hinni, hogy a hallgatók csak az órákra és laborba jártak szívesen. Szinte kielégíthetetlen igényeket fogalmaztak meg. Egy komplett művelődési házi tevékenység kereteit teremtettük meg közösen. A kollégiumi rádió, a főtörökör, a filmklub, az irodalmi színpad működtetése, a koncertek, a kiállítások, a budapesti színházlátogatások, az évfolyambulik, a Vegyipari Egyetemi Napok szervezése, a kiadványok előkészítése folyamatosan adott mindig új feladatokat.

- Milyen nehézségekkel kellett megküzdened?

- Az egyetem és a város két különálló világ volt. A hallgató élhette úgy a napjait, hogy ki sem tette a lábát a városba. A kollégiumban és az egyetemen mindent magtalált. A város hiányolta a hallgatók városi jelenlétét, az egyetem vezetése pedig biztatta a dolgozókat és a hallgatókat egyaránt a bekapcsolódásra. Úgy érzem, ezen a téren sikerült áttörést elérnem. Példaként hadd említsem, hogy az egyetemisták egyre nagyobb számban jártak a Georgi Dimitrov Megyei Művelődési Központ közösségeibe, eseményeire. A Veszprémi Petőfi Színházban nem csak tiszta egyetemi bérletes előadást hirdettünk. Az egyetemi filmklubot nyilvánossá tettük, s a városból is "feljártak" az érdeklődők. A munka másik nagy nehézsége az volt, hogy egyedül voltam. Gyorsan rá kellett jönnöm, hogy segítők, barátok nélkül semmire sem jutok. A kétfokozatú képzés (üzemmérnöki, okleveles mérnöki) miatt mindig gondolnom kellett az utánpótlásra. És végül, tudomásul kellett vennem a ciklikusságot: a szorgalmi időszakban sokkal aktívabbak voltak a hallgatók, mint a vizsgaidőszakban. Nagyon szerettem Veszprémben, ha lett volna mód a végleges letelepedésre, lehet hogy ma is abban a városban dolgoznék. A család miatt azonban Egerbe kerültem, a Megyei Művelődési Központba, 1980-ban.

- Eddig tizennyolc esztendőt töltöttél itt különböző beosztásokban, egyenletesen felfelé haladva a ranglétrán. Időközben lezajlott egy rendszerváltás, s voltak a szakmának is nehéz pillanatai. Szakaszokra tudnád osztani ezt a közel két évtizedet?

- Igazából egy folyamatként éltem meg ezt az időt, amelynek voltak persze sikeres és nehezebb szakaszai. Amikor Egerbe kerültem, mindannyian arra törekedtünk, hogy az akkor nem is olyan régen elfogadott köznevelődési törvény szelleméből és szövegéből minél többet valóra váltsunk. Az öntevékeny művészeti csoportok száma, színvonal, a bemutatkozási lehetőségek száma - Heves megyében is, mint országszerte - ezidőtájt

volt a legmagasabb. Az ifjúsági klubmozgalom, a munkásművelődés volt nagyon sikeres. Szinte minden szakágban szerveztük a városi, járási, megyei versenyeket. Exkluzív helyen, a Megyei Tanács Noszvaji Továbbképző házában gyűltünk össze több napra, hogy magunkat továbbképezzük. Hittel, éjt nappallá téve dolgoztunk, este, szombaton, vasárnap, ünnepnap, jártuk a megyét, rendezvényeket látogattunk, tanácsoltunk, segítőtünk, nagy nevek fordultak meg az intézményben. Nem is emlékszem olyanra, hogy érdektelenség miatt rendezvény elmaradt volna. A nagy tervek többnyire nem napközben fogalmazódtak meg, hanem az esti baráti beszélgetéseken, hajnalig tartó vitákon. A csapat a munkaidőn kívül is összetartott. Úgy éreztük, nagy dolgok részesei vagyunk. Ez az időszak volt a települések közötti kapcsolatok erősödésének időszaka is. Kiskörzeti, járási, tájegységi találkozókat sorozatát kezdeményeztük és valósítottuk meg, de nagy sikerrel rendeztünk avantgarde művészeti fesztivált is. A szomszédolás is ezidőtájt lett szokássá. A törvényi rendelkezés következtében is nőtt a megyei művelődési központok szakmai presztízse. Közénk jönni dolgozni, a megyében rangot, elismertséget jelentett. Ha már mindenképpen korszakolnom kell, ezt az időszakot tekintem az intézmény virágkorának. Aztán kezdtük érezni, hogy valami változik. Úgy 84-85 táján sorra alakultak a magukat másként definiáló csoportok, közösségek. Elkezdett változni a nyilvánosság szerkezete, megerősödött a helyi politika.

-Ezek a szerveződések nem hagyták érintetlenül a művelődési házak tevékenységét sem. Át kellett gondolni a hálózat szerepét...

- Ez így volt. Főiskolásoknak már az idő tájban így tanítottuk a módszertanban a művelődési otthon hálózatot: a nem létező hálózati struktúra tetején, a középső szintjén, az alsó szintjén milyen intézmények találhatóak. Meggyőződésem, hogy ki-ki a maga helyén segítette a rendszerváltozás előkészítését. Mielőtt az egyesületi törvény megszületett volna, magunk is szerveztünk, de jöttek új közösségek, baráti társaságok, a régiek egy része is magát egyesületnek tekintette, működését demokratizálta, tevékenységi-érdeklődési körét tágította. Megjelentek a pártok csírái. Ezek a folyamatok nálunk a házon belül is lezajlottak.

Az intézménytípusok között egyre nagyobb szerep jutott az általános művelődési központoknak. Heves megyében gombamód szaporodtak. Volt időszak, mikor közel harminc településen működött ilyen intézmény. Besenyőtelek és Sarud amolyan szakmai zarándokhely volt ebben az időben. 1985-ben az Általános Művelődési Központok Vezetőinek Országos Konferenciájának Eger adott otthont. Így is elismerte a szakma a Heves megyei eredményeket. Miközben változott körülöttünk a világ, s benne mi is, magunkról és a használói köréről is többet akartunk tudni. Közreműködtünk számtalan országos szociológiai vizsgálatban, magunk is kezdeményeztünk megyére kiterjedőket. Saját munkánk hatékonyságát még időmérleggel is ellenőriztük. Éreztük, hogy át kell értékelnünk céljainkat, szerepünket, azt hogy mit tekintünk eredménynek. Ezt az időszakot én a változásra való felkészülés időszakának nevezném.

-Ez az időszak, amikor a népművelőkből hirtelen művelődésszervezők, kulturális szolgáltatók és menedzserek lettek, s talán a kellesténél is jobban gazdaságcentrikussá vált ez a szféra. Személy szerint ezt hogyan élted meg?

- Röviden: igazgatóhelyettesként nehezen és tele kétellyel. A szemléletváltás sohasem könnyű. Másként indultunk a pályán. Új terminológiát kellett megtanulnunk. Minden olyan hihetetlenül gyorsan változott. Ha nem is sorban említem, de átalakult a Népművelési Intézet, megszűnt a Népművelési szakmai folyóirat, a városi területi feladatokat a fenntartó ön-

kormányzatok már nem finanszírozták. Intézményi szinten többször átvilágítottak bennünket. Volt időszak, amikor kérdéssé vált az intézmény léte. Kérdésként fogalmazódott meg, hogy a megyei és a városi funkció együtt vagy külön-külön működtethető-e hatékonyabban. Csökkent a dolgozói létszám, növekedtek a feladatok, meg kellett tanulnunk a pályázati rendszer logikáját. Művelődésgazdaságtani kategóriák mentén eredményességet, fajlagos ráfordítást, egy látogatóra eső költséget, közvetett kiadásokat kezdtünk számítani. Ismerkedtünk a tevékenység és programfinanszírozással, az egyesületi gazdálkodás sajátosságaival, a szponzorálással, a bartellel, a természetbeni támogatással. Gyökeresen megváltozott a jogi környezet. A vezetés második vonalában dolgozva mindig úgy éreztem, hogy nem csak magamért vagyok felelős, de számadással tartozom vezetőnek és munkatársnak, kollégának, közösségvezetőnek, látogatóknak egyaránt. Meggyőződésem, hogy változtatásra ösztönözni, szakmailag hitelesen segíteni, csak a tudás folyamatos szintentartásával lehet és példamutatással.

- Meg tudnád mondani, hogy hány pályázatot fogalmaztok évente?

- Nagyon sokat. Ebben az évben a megírt intézményi pályázatok száma - a saját, a befogadott és a közösségek által kezdeményezettekkel együtt - közelíti a kétszázat. Az eredményesség tekintetében, egyelőre még nincs okunk panaszra.

- S persze ott függött a pallos a fejetek fölött, hiszen volt idő, amikor szóba került az MMK megszüntetése.

- Így igaz. Senkinek nem kívánom azt az időszakot. Az első megyegyűlésen elhangzott: nem kellene az intézménynek megyei feladatokat ellátni, működtesse kizárólagosan a város az MMK-t. Az épületre az Egri Főegyházmegye is bejelentette tulajdoni igényét. Utólag már ki lehet mondani, bíztunk a döntéshozók racionalitásában, a használói kör támogatásában és abban, hogy tevékenységünk eredményessége elégséges ahhoz, hogy megmaradjunk. Ugyanakkor hittünk Sebestyén János igazgatónak, aki - született optimistaként - képes volt mindig a biztatásra. Mára az egri Megyei Művelődési Központot a megye, a megyei jogú város és az Egri Főegyházmegye közművelődési megállapodása alapján, Társulási Tanácson keresztül működteti. Miért tagadnám, az átmeneti időszakban voltak álmatlan éjszakáim, de így voltunk ezzel mindannyian. Sokat vívódtunk, és rengeteget dolgoztunk.

- A változásokból személyesen is levontad a konzekvenciákat, mert nem hagytad abba a tanulást. Mi vitt rá?

- Jóformán sohasem hagytam abba. Ma sem szégyenlem, hogy a régi rendszerben a Marxista-leninista esti egyetem kurzusaira jártam. Így hallgattam művelődéspolitikát, esztétikát, művelődésszociológiát. A tanulás örömet jelent és kényszerít is arra, hogy szakirodalmat vegyen kezébe az ember. Sokáig terveztem, hogy megszerzem az egyetemi diplomát. Volt, amikor azt mondták, nem kell ehhez a munkakörhöz egyetemi végzettség. Volt, amikor mások tanultak és én a sor végére kerültem. A rendszerváltás adott indokot és nyitott lehetőséget arra, hogy Debrecenben megkezdhessem tanulmányaimat. A tanultaknak nap mint nap hasznát veszem. Jelenleg a Magyar Művelődési Intézetben folyó felsőfokú közművelődési szakember tanfolyam hallgatója vagyok.

- A művelődési intézményhálózat országosan átalakult. Sok helyütt megszűnt, leépült az intézmény. Szerinted van jövője?

- Hiszem, hogy van jövője. Ha módosult finanszírozási metódusokkal is, de a nyugat-európai gyakorlat is azt bizonyítja, hogy az állam, az önkormányzat teljesen nem vonulhat ki eb-

ből a szférából. A szerepek, a munkamegosztás, a funkciók átértékelődése már ma is jellemző. Ez a tendencia bizonyosan tovább folytatódik. A szándék szerint Magyarországon is fokozatosan szélesedő polgárság, középosztály mellett is jelentős azoknak a száma, akik kulturális igényeik kielégítésére, közösségi művelődésükre nem tudnak annyit áldozni, mint szükségesnek tartanak. Minden településen jogosan kívánják meg az ott lakók, hogy legalább egy hely, intézmény folyamatosan rendelkezésükre álljon. Olyan hely, mely méltó környezetben teret biztosít a közösségi alkalmaknak, a helyi közélet eseményeinek, a helyi hagyományok ápolásának, a korszerű ismeretek elsajátításának, az információk áramlásának. Tovább is sorolhatnám, mi mindenre lehet és kell, hogy alkalmas legyen egy helyi közművelődési intézmény. A változások korát éljük,

sokféle tendencia él egymás mellett, s ez így van jól. Szaktörvényünk úgy fogalmaz, hogy a közművelődéshez való jog gyakorlása közérdek, a közművelődés támogatása közcél. Ez a meghatározás, a szakma belső megújulási szándéka, az érzelhetően növekvő lakossági igények tesznek bizakodóvá.

- Ha a hivatásodat kérdezik, mit mondasz, minek tartod magad?

- Úgy gondolom, hogy értelmiséginek. Olyan hivatást gyakorolhatok, melynek kulcsszavai: szakértelem, érték, kreativitás, önállóság, szolgálat, alkotás, felelősség, közéletiség. Hiszem, hogy munkánkkal, magatartásunkkal, megnyilatkozásainkkal képesek vagyunk arra, hogy mások számára mintává válhassunk

Jámbor Ildikó

